

Dobozvilágok

Diorámák a tanítóképzésben

Mészáros Tímea, Selye János Egyetem, Komárom, Szlovákia

Absztrakt

A komáromi Selye János Egyetem Tanárképző Karának Óvó- és Tanítóképző Tanszékén vizuális nevelésben az alap- és mesterképzésben résztvevő hallgatók egyaránt érintettek. A vizuális nevelés mindkét képzési szint tanulmányi kínálatában kiemelt szemináriumi foglalkozásként jelenik meg, mely gyakorlati hangsúllyal bír, és számos képzőművészeti technika, ill. módszertani fogás kreatív alkalmazásán, elsajátításán alapul. A kurzus felépítése az aktuális állami oktatási programban foglaltak figyelembevételével készül, ez tükröződik az elméleti és gyakorlati jellegű vizuális feladatok tartalmában is. Az egyetemünkön folyó tanítóképzésben folyamatosan törekedünk a vizuális nevelés eszközeivel a tantárgyi integrációs lehetőségek kiaknázására, lehetőséget teremtve ezzel a lehető legszélesebb módszertani paletta alkalmazására. Az idevágó tartalmú kurzusok feladata, hogy a leendő általános iskolai tanítóknak, nevelőknek önbizalmat, alkotókedvet, a közösségben végzett tevékenységhez való pozitív attitűdöt és tantárgyi kompetenciákat építsen ki. A látásra nevelés mellett célként fogalmazódik meg a gondolkodó és alkotó attitűd kialakítása is.

Dobozvilágok projektünk ezen szempontok mentén formálódik immár ötödik éve. A projekt keretében egymással összefüggő tárgyak, modellek és kivágott tárgyak háromdimenziós elrendezése valósul meg egy központi téma vagy fogalom illusztrálására, megjelenítésére. Cipősdoboz alapú diorámáinkat úgy értelmezzük, mint

1. kép: Hallgatói munka, 2018

egy bizonyos történetből, meséből, versből, dalból vagy korból kiemelt, kimerevített térbeli jelenetet.

A *dioráma* eredetileg egyfajta képnézegető eszköz, szó szerinti jelentése „azon keresztül, amit látunk”, (a görög di- „keresztül” és orama „ami látható, látvány” szó összekapcsolásából). 1822-ben Daguerre és Bouton párizsi diorámája még egy kétoldalasan festett anyagból állt. A mi gyakorlatunkban azonban olyan apró térbeli jelenetekről van szó, amelyeket különféle minőségű anyagokból hozunk létre, és amelyek mindegyike hasonló koncepciót vagy témát ábrázol egyetlen térben. Ebből következik, hogy a tanító szakos hallgatókkal leginkább cipősdobozokból készült diorámákban gondolkodunk. Ennek legfőbb oka (a tárolási, mozgathatóssági szempontokon túl) az idő, mely a képzésben mindig releváns

tényezőt jelent, hiszen egy komplex vizuális feladat kivitelezése több alkalmas tevékenységet feltételez. A cipősdoboznyi tér „belakása, benépesítése” azonban egy jól vállalható (és jól strukturálható) feladat.

Diorámáinkat egy adott tárgy vagy téma tanulmányának bemutatására építik a hallgatók projekt módszerrel. Ez kiváló lehetőséget teremt arra, hogy a különféle kézműves tevékenységek, technikák beépítésével támogassuk egy téma mélyebb megértését. A közös munka során pl. egy tudományos témát, egy történet cselekményét vagy egy történelmi eseményt, fogalmat, természeti jelenséget, hangulatot stb. illusztrálnak, jelenítenek meg a térben.

A diorámák és hozzájuk kapcsolódó mese, ill. játék közösségben történő teremtése, alakítása és az alkotói

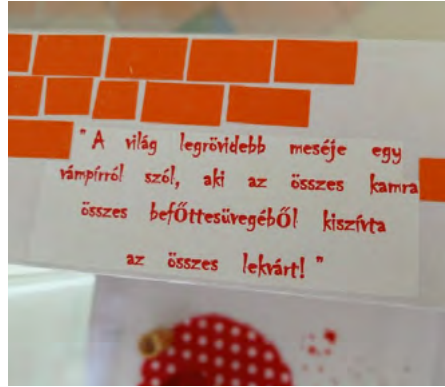
folyamat dokumentálása elsősorban a következő előnyökkel bír:

- támogatja a hatékony tanulást,
- olyan tényleges dolgok megjelenítését segíti, amelyeket egyébként nem lehet bevinni az osztályterembe (pl. barlang, tengerfenék, világűr),
- remek lehetőséget biztosít projekt munkák elvégzésére, és a projekt módszerben megvalósuló együttműködés gyakorlására, a módszer elsajátítására,
- infokommunikációs eszközök használatával további ajtókat, tereket nyit meg a módszertan elsajátításában.

A Dobozvilágok projektben gyakran egy magyar kortárs gyerekirodalmi mű, annak egy rövid részlete kerül a fókuszba. A kiemelt szövegrészeket számos saját készítésű tárgy segítségével jelenítik meg, ezen túlmenően a dobozterekben megjelenik a tárgyak egymáshoz, valamint a környezetükhöz való viszonya is.

A közös foglalkozások tervezése és kivitelezése során egy flexibilis szempontrendszer alapján dolgozunk, amely segítségül szolgál egy adott projekt tartalmának, követelményeinek és céljainak meghatározásában. Ezek az alábbiak:

- könnyen elérhető, minden háztartásban megtalálható tárgyak, eszközök, anyagok használata,
- ingyenes, vagy könnyen hozzáférhető, letölthető digitális eszközök, applikációk használata a dinamikus projektekben,
- az elkészült diorámák közösségekben történő bemutatása és közös szóbeli értékelése,
- a feladatok egy vizuális/esztétikai probléma köré illeszkednek,
- kézzel fogható alkotások keletkezése digitális formátumban is, amelyet lehetséges a kidolgozott szempontrendszerek alapján értékelni és archiválni,
- kihívást jelentő, ugyanakkor teljesíthető feladat mind fizikai, mint technikai szempontból,
- sikerélmény biztosítása a hallgatók vizuális és technikai készségeinek fejlődése során.

2. kép: Lackfi János „A világ legeslegrövidebb meséihez” készült dioráma (Bartalos Lilla munkája, 2019)

3. kép: A festő sárkány (hallgatói munka, 2019)

Diorámák a 21. század iskoláiban?

Jogosan merül fel a kérdés, hogy a 21. század digitális világában a kissé porosnak tűnő, kézzel készült diorámák valóban hatékony tanítási eszköznek számítanak-e. Mi a tanítóképzésben úgy véljük, egyelőre nincs okunk azokat „kivonni a forgalomból”. Egy jól felépített foglalkozássorozatban a tervezés és megvalósítás fázisai megkövetelik az alkotóktól, hogy elemezzék a forrásokat, mélyebben megértsek a tartalmat, a jelentést, a formát, és akár mérnöki feladatokat oldjanak meg egy-egy szerkezet megépítéséhez. Bár környezettudatossági szempontok miatt főként hulladékanyagokkal (karton,

újságpapír, talált tárgyak) és természetes anyagokkal (homok, kavics, fakéreg, termények stb.) dolgozunk, sokszor igazán kifinomult alkotások születnek. Gyakran a ragasztó megszáradása után a projekt állandósul, és a jelenet továbbfejlesztése vagy bővítése nehézkesé, sokszor lehetetlenné válik. Az infokommunikációs eszközök segítségével azonban újabb lehetőségek nyílnak meg, például akár teljes forgatókönyvek is megjeleníthetők így. Ezért sem érdemes asztali dekorációként tekinteni a diorámákra, hanem célszerű azokat inkább egy másik szintre emelni: dinamikus elemekkel történetalkotásra és történet eljátszására használva (esetünkben az alsó tagozatos

gyerekek komplex képességfejlesztésére fókuszálva). A digitális portfólió vagy munkanapló készítése lehetővé teszi a hallgatók számára, hogy akár valós időben mutassák be munkáikat. Telefonjaik segítségével könnyen videót készíthetnek arról, ahogyan a projektjükön dolgoznak. A fotók és videók a képekben való gondolkodást támogatják, a videóképzítés pedig része lehet a hallgatók prezentációjának is. A diorámákat és a bennük megjelenített történeteket bemutathatják számos formában, képregényként, idővonalasan, moziplakátként, újságcikként, de tervezhetnek akár egy stop motion technikával készített rövid animációs filmet is.

Egy dinamikus projekt létrehozásához a pedagógusnak több lehetőséget kell kínálnia a téma felfedezésére és megértésére. A projektben egyensúlyban kell lennie a statikus és az interaktív elemeknek, valamint az egyéni munkának és az együttműködésnek. Emellett különböző eszközöket és forrásokat kell tartalmaznia, hogy a tanulók érdeklődési körének és preferenciáinak megfeleljen. Minél izgalmasabbak és vonzóbbak a projektlehetőségek a tanulók számára, annál kreatívabbak és izgalmasabbak lesznek a megoldások. A dinamikus lehetőségek felkínálása kétségtelenül hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók jobban elköteleződjenek a feladat iránt és eredményesebben tanuljanak.

Mi a dioráma jelentősége a tanítási/tanulási folyamatban?

Tapasztalataink szerint a diorámák az oktatás minden szintjén használhatók. Meghatározhatják a tanulási folyamat egy-egy pillanatát, és segíthetik a megértés mélyebb szintjeit. A dobozba álmódott terek építése szórakoztató, kreatív módja egy háromdimenziós projekt megvalósításának. A trükk, a feladat sikeressége leginkább a témában rejlik. Fontos, hogy elég inspirációt nyújtson az alkotóknak, mielőtt kutatni, gyűjtögetni kezdenének, vagy nyisson meg további lehetőségeket egy már feldolgozott, ismerős

4. kép: A halászkirály (Csoport Mária munkája, 2019)

5. kép: Őskor (Komjáthy Zsuzsanna munkája, 2017)

témához. A hallgatók (ahogy a tanulók) újraalkothatnak egy történetet, kiemelve a kedvenc részüket, amit a legplasztikusabban tudnak megjeleníteni.

Egy igazán hatékony kurzus kollektív együttműködést jelent – legalábbis annak kellene lennie. A képzésben résztvevők rugalmas megoldásokat, interaktív eszközöket, az oktatási és kommunikációs

technológiák széles skáláját, hozzáférhetővé igényelnek. Úgy véljük, hogy a hallgatókat – akik tele vannak izgalmas ötletekkel és számos tervezési és technológiai készséggel rendelkeznek – érdemes bevonni a tervezési folyamatba, még nagyobb hangsúlyt kívánunk fektetni az értékelés folyamatára, a hallgatói visszajelzések nyomán követésére és a közösségi élmények, alkotás megteremtésére.